

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Widło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Żmij

SSN Leszek Bosek

w sprawie ze skargi E. Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

na przewlekłość postępowania Sądu Apelacyjnego w [...]

w sprawie sygn. akt I AGa [...],

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w [...],

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 13 grudnia 2018 r.,

przedstawia do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów następujące pytanie prawne wynikłe w sprawie ze skargi E. Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

z udziałem Skarbu Państwa Prezesa Sądu Apelacyjnego w [...] o przewlekłość postępowania:

„Czy w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności dopuszczalna jest skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 781¹ k.p.c. w związku z art. 1 ust. 3 oraz art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy tj Dz.U. z 2018 r., poz. 75)“.

UZASADNIENIE

Powódka E. Spółka Akcyjna z siedzibą w W. reprezentowana przez swojego pełnomocnika pismem z dnia 22 czerwca 2018 r. (wpływ do Sądu 26 czerwca 2018 r.) wystąpiła za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w [...] do Sądu Najwyższego o stwierdzenie, że w sprawie z powództwa E. Spółka Akcyjna z siedzibą w W. przeciwko A. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G. prowadzonej przez Sąd Apelacyjny w [...] sygn. akt I AGa [...], nastąpiło naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, domagając się:

1. stwierdzenia przewlekłości postępowania sądowego w wymienionej sprawie,
2. zlecenia Sądowi Apelacyjnemu w [...] I Wydział Cywilny podjęcia odpowiednich czynności, tj. rozpoznania złożonego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności w terminie 3 dni oraz sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku niezwłocznie i jego doręczenia w terminie 7 dni;
3. przyznania od Skarbu Państwa na rzecz Skarżącego kwoty 20.000 zł;
4. dopuszczenia dowodów z dokumentów wskazanych w skardze i zobowiązanie Komornika Sądowego do udzielenia informacji wskazanych w skardze;
5. zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz Skarżącego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając skargę, jej autor podniósł, że Sąd Apelacyjny w [...] w dniu 25 marca 2018 r., wydał wyrok w sprawie oznaczonej sygn. akt I AGa [...], oddalający apelację powódki i pozwanej. W dniu 27 marca 2018 r., powódka wysłała wniosek o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem oraz wniosek o nadanie klauzuli wykonalności. W ocenie skarżącego upływ 84 dni (niespełna 3 miesiące) od wpływu wniosku do sądu o nadanie klauzuli wykonalności stanowi rażące naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Reprezentujący Skarb Państwa Prezes Sądu Apelacyjnego w [...], w odpowiedzi na skargę wnioskował o odrzucenie, względnie o oddalenie skargi.

W uzasadnieniu podniósł, że w dniu 30 marca 2018 r. wpłynął wniosek pełnomocnika powoda o doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem oraz wniosek

o nadanie klauzuli wykonalności. Prezes Sądu Apelacyjnego podniósł dalej, że zarzucana przewlekłość dotyczy czynności po wydaniu przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku. Powołał się przy tym na orzecznictwo Sądu Najwyższego z którego wynika niedopuszczalność skargi na przewlekłość postępowania, której przedmiotem jest zwłoka w nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu orzeczeniu. Powołał się także na stanowisko Sądu Najwyższego wskazujące, że wniesiona skarga po uprawomocnieniu się wyroku sądu drugiej instancji jest niedopuszczalna i podlega odrzuceniu.

W sprawie ustalono, że Sąd Apelacyjny w [...] w dniu 25 marca 2018 r., wydał wyrok w sprawie oznaczonej sygn. akt I AGa [...], oddalający apelację powódki i pozwanej (niesporne). W dniu 27 marca 2018 r., powódka wysłała wniosek o nadanie klauzuli wykonalności. Przesyłka została doręczona do sądu 30 marca 2018 r. W dniu 4 kwietnia 2018 r. akta sprawy przedstawiono sędziemu referentowi wraz z wnioskami o nadanie klauzuli wykonalności i wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia. W dniu 6 maja 2018 r. sędzia sprawozdawca zwrócił akta z projektem postanowienia. W dniu 22 czerwca 2018 r. skarżąca spółka E. S.A. w W. złożyła skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. W dniu 26 czerwca 2018 r. wydano postanowienie o sprostowaniu wyroku i w tym dniu nadano wyrokowi klauzulę wykonalności, następnie zarządzono jej doręczenie pełnomocnikowi powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyraźnie rysuje się rozbieżność poglądów co do tego, czy w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności dopuszczalna jest skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, wnoszona na mocy ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 75), zwaną dalej: ustawą o skardze.

Według pierwszego zapatrywania skarga jest dopuszczalna. Zostało ono sformułowane po raz pierwszy w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2005 r., III SPP 30/05, OSNP 2007 nr 17, poz. 278, w którego tezie przyjęto, że sąd okręgowy, w którego okręgu ma być prowadzona egzekucja jest wyłącznie właściwy do rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania o nadanie klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu, także wówczas, gdy przedmiotem skargi jest przebieg postępowania przed sądem okręgowym lub apelacyjnym.

Choć głównym zagadnieniem w tej sprawie była wykładnia art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r., który stanowi, że sądem właściwym do rozpoznania skargi dotyczącej przewlekłości postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania dotyczącego wykonania orzeczenia sądowego jest sąd okręgowy, w którego okręgu prowadzona jest egzekucja lub wykonywane są inne czynności, a gdy egzekucja lub inne postępowanie dotyczące wykonania orzeczenia sądowego prowadzone jest w dwu lub więcej okręgach – sąd, w okręgu którego dokonano pierwszej czynności, to Sąd Najwyższy przesłankowo ustalił, że skarga na przewlekłość przysługuje z tego powodu, że postępowanie klauzulowe wchodzi w zakres pojęcia sprawy egzekucyjnej. Nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności to bez wątpienia czynność podejmowana przez sąd w postępowaniu egzekucyjnym. Niewątpliwie bowiem systemowo (ze względu na systematykę Kodeksu postępowania cywilnego zarówno przed zmianami, które weszły w życie po dniu 5 lutego 2005 r. w wyniku nowelizacji wynikającej z ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804, jak i po tych zmianach), genetycznie i funkcjonalnie łączy się ona bezpośrednio z prowadzeniem postępowania egzekucyjnego. Od chwili prawomocnego zakończenia postępowania rozpoznawczego postępowanie wchodzi w fazę postępowania egzekucyjnego.

Odmienny pogląd Sąd Najwyższy wyraził w postanowieniu z dnia 4 listopada 2014 r., III SPP 223/14, LEX nr 1551349. Przyjął w nim bowiem, że przepisy dotyczące nadawania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu (art. 781 § 1 k.p.c.), ulokowane w dziale II zatytułowanym „Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności”, stanowią niewątpliwie część

systemowej regulacji dotyczącej postępowania egzekucyjnego, ale samo postępowanie o nadanie wyrokowi sądu klauzuli wykonalności nie może być identyfikowane ze sprawą egzekucyjną, o której mowa w art. 2 ust. 1 ustawy. Postępowanie w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności jest bowiem jedynie czynnością łączącą się z postępowaniem egzekucyjnym w tym sensie, że bez uzyskania tytułu wykonawczego nie jest możliwe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, ale nie można go uznać za wszczynające sprawę egzekucyjną w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy. Przez sprawę egzekucyjną należy rozumieć materię załatwianą w postępowaniu egzekucyjnym, czyli przymusowe wykonanie określonego obowiązku, do czego nie może doprowadzić samo nadanie klauzuli wykonalności, bez wszczęcia postępowania egzekucyjnego w określonym przepisami trybie. Do wszczęcia właściwego postępowania egzekucyjnego dochodzi z chwilą złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji lub skierowania do organu egzekucyjnego żądania wszczęcia egzekucji z urzędu (art. 796 k.p.c.). We wniosku lub żądaniu przeprowadzenia egzekucji z urzędu należy wskazać świadczenie, które ma być spełnione, oraz sposób egzekucji. Do wniosku lub żądania należy dołączyć tytuł wykonawczy (art. 797 § 1 k.p.c.), z czego wynika, że dołączenie tytułu wykonawczego jest niezbędnym warunkiem wszczęcia postępowania egzekucyjnego, ale samo postępowanie klauzulowe nie mieści się w jego zakresie. Zdaniem Sądu Najwyższego, wyrażonym w tym postanowieniu, tylko takie rozumienie pojęcia „sprawa egzekucyjna” pozwala stwierdzić spójność uregulowania wyłącznej właściwości sądu okręgowego do rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania egzekucyjnego z treścią art. 758 k.p.c., według którego organami egzekucyjnymi właściwymi do prowadzenia spraw egzekucyjnych są sądy rejonowe i komornicy sądowi.

Regułą jest, że skargę na przewlekłość postępowania rozpoznaje sąd przełożony nad sądem, przed którym toczy się to postępowanie (art. 4 ust. 1 ustawy). W sytuacji, gdyby, jak przyjęto w postanowieniu Sądu Najwyższego 18 lutego 2005 r., III SPP 30/05, uznać za sprawę egzekucyjną postępowanie w sprawie nadania klauzuli wykonalności, to z uwagi na treść art. 781 § 1 k.p.c. (tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu nadaje klauzulę wykonalności sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczy. Sąd drugiej instancji nadaje

klauzulę, dopóki akta sprawy w sądzie tym się znajdują; nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego), należałoby stwierdzić, że sąd niższego rzędu (sąd okręgowy) może być uprawniony do badania skargi na przewlekłość postępowania przez sądem wyższego rzędu (sądem apelacyjnym), co sprzeciwiałoby się wszelkim regułom rozpoznawania zarzutów stron odnośnie do rozpoznawania spraw przez sądy poszczególnych instancji, tak zgłaszanych w ramach środków odwoławczych, czy zaskarżenia, jak i w każdym innym trybie, włącznie ze skargą na przewlekłość postępowania, a tym samym, zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, musiałyby być uznane za niedopuszczalne.

Do przedstawionego stanowiska o niedopuszczalności skargi na przewlekłość postępowania przyłączył się także Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 sierpnia 2016 r., III SPZP 1/16, w której przyjął, że niedopuszczalna jest skarga na przewlekłość postępowania, której przedmiot stanowi zwłoka w nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu nakazowi zapłaty wydanemu przez sąd rejonowy w postępowaniu upominawczym (art. 373 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. oraz art. 8 ust. 2 i art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki – Dz.U. Nr 179, poz. 1843 ze zm.). W uzasadnieniu wyjaśniono, że z analizy ogółu regulacji normatywnych zawartych w Kodeksie postępowania cywilnego wynika, że postępowanie, którego celem jest nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu (a takim tytułem jest bez wątpienia prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym), nie jest częścią (ostatnią fazą) postępowania rozpoznawczego, bo ono zakończyło się już wcześniej. Patrząc na analizowane zagadnienie właśnie z tej perspektywy, należy więc przyjąć, że czynności procesowe sądu, których przedmiotem jest nadanie klauzuli wykonalności prawomocnemu nakazowi zapłaty, są dokonywane już „poza tokiem postępowania” (rozpoznawczego) w rozumieniu art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. Postępowania klauzulowego - zważywszy na jego istotę - nie można także identyfikować z terminem "inne postępowanie dotyczące wykonania orzeczenia sądowego". W tym wypadku chodzi bowiem o takie postępowanie, które stanowi surogat egzekucji sądowej (a więc o postępowanie niebędące - formalnie

cywilnym postępowaniem egzekucyjnym, które jednak prowadzi do wykonania orzeczenia sądowego). Tymczasem postępowanie „klauzulowe” samo w sobie nie prowadzi do wykonania orzeczenia sądowego, bo przecież wierzyciel, dysponujący tytułem wykonawczym, wcale nie musi angażować kompetentnych organów władzy publicznej celem uruchomienia postępowania, które ma przymusić opieszałego dłużnika do wykonania przez niego obowiązku stwierdzonego w tytule wykonawczym. W uzasadnieniu uchwały podkreślono także, iż o odrębności postępowania klauzulowego w stosunku nie tylko do postępowania rozpoznawczego, ale także egzekucyjnego świadczy też przedmiot, którego ono dotyczy. O ile bowiem co do zasady podstawą egzekucji jest, zgodnie z art. 776 k.p.c., tytuł wykonawczy, który stanowi tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, to w myśl art. 777 k.p.c., tytułami egzekucyjnymi są nie tylko prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu orzeczenia sądu oraz ugoda zawarta przed sądem, ale także orzeczenie referendarza sądowego, wyrok sądu polubownego lub ugoda zawarta przed takim sądem, ugoda przed mediatorem, akty notarialne, a także inne orzeczenia, ugody i akty, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Nie jest więc tak, że postępowanie klauzulowe zawsze jest konsekwencją zakończenia rozpoznawczego postępowania sądowego. Przeciwnie, w wielu przypadkach może być i jest ono pierwszym etapem takiego postępowania. Jeśli natomiast zważyć, że w zgodnej opinii orzecznictwa i piśmiennictwa nie stanowi ono również części postępowania egzekucyjnego, to w żaden sposób nie można uznać za uprawnione wiązania go z tym postępowaniem na gruncie uregulowań ustawy o skardze. Nie bez znaczenia, jak się zdaje, jest także niebudząca w świetle uregulowań art. 781 k.p.c. konkluzja, że postępowanie klauzulowe nie stanowi sprawowania wymiaru sprawiedliwości, lecz jedynie czynność z zakresu ochrony prawnej. Wypada bowiem przypomnieć, że klauzulę wykonalności większości tytułów egzekucyjnych może nadać także referendarz sądowy. Sąd Najwyższy stanął w konsekwencji na stanowisku, że sposób, w jaki kwalifikuje się postępowanie klauzulowe, zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie, pozwala na przyjęcie tezy, iż postępowanie to de lege lata nie mieści się w zakresie przedmiotowym ustawy o skardze. Zdaniem Sądu nie oznacza to, iż strona nie ma żadnego instrumentu (...). Służy temu bowiem tryb skargi

administracyjnej z art. 37 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych. Należy dodać, że instytucja „zwrócenia uwagi” przewidziana w § 4 tego przepisu odnosi się właśnie do przypadków stwierdzenia uchybienia w zakresie sprawności postępowania sądowego. Postępowanie klauzulowe, choć w świetle wyżej przedstawionych poglądów jest postępowaniem odrębnym i autonomicznym, tak w stosunku do postępowania rozpoznawczego, jak i wobec postępowania egzekucyjnego, należy zatem na gruncie ustawy o skardze traktować podobnie, jak przypadki, w których strona domaga się stwierdzenia przewlekłości postępowania w odniesieniu do takich czynności podejmowanych przez sąd już po wydaniu orzeczenia kończącego sprawę, to znaczy przykładowo takich, jak rozpoznanie wniosku o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem lub wniosku o wstrzymanie wykonania orzeczenia albo gdy skarga obejmuje żądanie stwierdzenia przewlekłości różnego rodzaju postępowań incydentalnych („wpadkowych”) lub ubocznych, prowadzonych obok „głównego” nurtu postępowania w sprawie cywilnej (co do jej istoty).

Pogląd odmienny od wyrażonego w omówionej uchwale, a akcentujący dopuszczalność skargi na przewlekłość, Sąd Najwyższy zaprezentował w postanowieniu z 18 stycznia 2017 r., III SPZP 2/16. W uzasadnieniu wyjaśniono, iż w zakresie umiejscowienia postępowania klauzulowego w jednym z rodzajów postępowania cywilnego warto zwrócić uwagę na stanowisko M. Mulińskiego (por. Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu, Warszawa 2005, s. 21-22), który przyjmuje za W. Broniewiczem, że postępowanie klauzulowe jest samoistnym, odrębnym postępowaniem w sprawie [tak W. Broniewicz, Wszczęcie i przebieg postępowania egzekucyjnego (w:) E. Warzocha (red.) Współczesne tendencje rozwoju procedury cywilnej w Europie, Warszawa 1990, s. 78 i n.]. Mieści się ono w zasadniczym nurcie postępowania, jakie w danej sprawie zostało wszczęte. Postępowanie to zmierza do załatwienia sprawy cywilnej poprzez ustalenie, czy zachodzą przesłanki do przymusowego wykonania świadczenia stwierdzonego w określonym akcie (tytuł egzekucyjny). Z tego powodu, jego zdaniem, niewystarczające zdają się takie ujęcia, według których postępowanie klauzulowe ma charakter pomocniczy i ochrona prawna jest w nim udzielana jedynie pośrednio. Przy definiowaniu postępowania klauzulowego,

zdaniem tego autora, zawodne wydaje się również określanie go mianem „pomostu” pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym. Określenie „pomost” ma charakter metaforyczny i wynika z niego jedynie, że postępowanie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności jest postępowaniem łączącym postępowanie rozpoznawcze i egzekucyjne. Ponadto pamiętać trzeba, że postępowanie klauzulowe nie zawsze jest „pomostem”, skoro tytułem egzekucyjnym może być akt pozasądowy (w szczególności bankowy tytuł egzekucyjny lub akt notarialny). Wskazanie, iż postępowanie klauzulowe jest postępowaniem przygotowawczym do egzekucji także niewiele wyjaśnia, nie daje bowiem wyobrażenia o tym, co właściwie w tym postępowaniu jest przygotowywane. W związku z tym podejmując próbę dokładniejszego zdefiniowania postępowania o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności M. Muliński wychodzi od wskazania *genus*, czyli w omawianym wypadku rodzaju postępowań, do których można zaliczyć postępowanie klauzulowe. Ustalenie rodzaju należy z kolei poprzedzić wyborem takiej klasyfikacji postępowań, która porządkuje rodzaje postępowań według najistotniejszego kryterium. Jak wynika z art. 1 k.p.c., postępowanie cywilne służy załatwianiu spraw cywilnych. Najistotniejszym zatem kryterium podziału postępowań cywilnych jest okoliczność, czy dane postępowanie toczy się w sprawie (cywilnej), w której zostało wszczęte, czy też postępowanie to ma na celu rozstrzygnięcie określonych zagadnień proceduralnych, które pojawiły się przy załatwianiu sprawy cywilnej. Na podstawie tego kryterium W. Broniewicz wyróżnia postępowanie główne, zwane przez ustawę postępowaniem w sprawie, postępowanie wpadkowe i postępowanie uboczne. Postępowanie główne ma bezpośrednio na celu załatwienie sprawy cywilnej, w której zostało wszczęte. Postępowanie wpadkowe ma na celu rozstrzygnięcie kwestii proceduralnej, warunkujące możliwość przeprowadzenia postępowania głównego lub ubocznego. Postępowanie uboczne zaś służy rozstrzygnięciu kwestii proceduralnej związanej z postępowaniem głównym. W przeciwieństwie jednak do postępowania wpadkowego, rozstrzygnięcie kwestii proceduralnej w postępowaniu ubocznym nie warunkuje możliwości przeprowadzenia postępowania głównego (por. W. Broniewicz, *Postępowanie...*, s. 11). W świetle przedstawionego podziału postępowań i ustaleń poczynionych we wcześniejszych rozważaniach przyjąć

można, że postępowanie klauzulowe jest postępowaniem głównym (w sprawie), w którym sąd orzeka o dopuszczalności wykonania w drodze egzekucji sądowej świadczenia stwierdzonego w określonym akcie (tytule egzekucyjnym). Wobec tego, że rozpoznanie sprawy o nadanie klauzuli wykonalności należy do głównego nurtu postępowania, w którym sąd orzeka o dopuszczalności wykonania w drodze egzekucji sądowej świadczenia stwierdzonego w określonym akcie, postępowanie dotyczące stwierdzenia, że nastąpiło naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 1 ust. 3 w związku z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, w aktualnym brzmieniu) obejmuje także zwłokę w rozpoznaniu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności (art. 781¹ k.p.c.).

Także w postanowieniu Sądu Najwyższego z 1 marca 2018 r., III SPP 9/18, stwierdzono, że w zakresie dopuszczalności skargi na przewlekłość postępowania występują w orzecznictwie Sądu Najwyższego sprzeczne, wzajemnie wykluczające się poglądy. Jednocześnie Sąd Najwyższy oddalił skargę na przewlekłość rozstrzygając ją merytorycznie co oznacza, że przyjął dopuszczalność jej złożenia.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie przychylił się do poglądu o dopuszczalności skargi na przewlekłość stwierdzoną w postępowaniu klauzulowym, wnoszoną na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Jest on uzasadniony systemowo oraz funkcjonalnie, pozwala bowiem zrealizować najpełniej cele ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

Istotne znaczenie dla wykładni ustawy o skardze ma art. 45 Konstytucji RP. Obowiązek wykładni ustawy w zgodzie z Konstytucją RP nie budzi najmniejszej wątpliwości, zbędne byłoby jego potwierdzenie w ustawie. Rozpatrzenie sprawy, w jej szerokim konstytucyjnym znaczeniu, bez nieuzasadnionej zwłoki jest elementem

konstytucyjnego prawa podmiotowego, ale niewątpliwie leży także w interesie publicznym (wyroki TK z 18 października 2011 r., SK 39/09, a także z 7 grudnia 2010 r., P 11/09). Przedmiotem kontroli jest każdorazowo całe postępowanie sądowe, od chwili jego wszczęcia. Prawo do rozstrzygnięcia sądowego nie sprowadza się jedynie do możliwości jego uzyskania, lecz – biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia skuteczności i efektywności tego rozstrzygnięcia z racji jego wiążącego charakteru – rozciąga się również na możliwość jego realizacji, w szczególności realizacji przymusowej w drodze egzekucji (P. Grzegorzczak, K. Weitz w: Konstytucja RP, t. I, Komentarz, red. L. Bosek, M. Safjan, Warszawa 2016, s. 1147-1151 i cytowane tam wyroki TK z: 19 lutego 2003 r., P 11/02; 24 lutego 2003 r., K 28/02; 27 maja 2008 r., P 59/07; z 4 listopada 2010 r., K 19/06). Nie ulega wątpliwości, że jeżeli konstytucyjne prawo do sądu ma być realne, to wykonanie uzyskanego orzeczenia musi być zapewnione. Prawo do sądu obejmuje więc także postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności. Władza publiczna odpowiada za należyłą ochronę prawa jednostki do sądu (wyrok TK z 20 stycznia 2004 r., SK 26/03). Przedmiot i cel art. 45 Konstytucji RP byłby naruszony, gdyby istotny element pośredni postępowania – postępowanie klauzulowe – pozostawał poza zakresem kontroli konstytucyjnej a opieszale działania podważały prawo jednostki do orzeczenia sądowego i jego skutecznego wykonania.

Nie bez znaczenia jest także przedmiot i cel art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (np. wyrok ETPC z dnia 7 lipca 2015 r., Rutkowski i inni przeciwko Polsce, połączone skargi: nr 72287/10, nr 13927/11 i nr 46187/11 (www.echr.coe.int); glosa M. Mrowicki, LEX/el. 2016, a także trafnie B. Janiszewska, O przewlekłości postępowania, Monitor Prawniczy 2016 nr 3, s. 162). Zasada skuteczności Konwencji wymaga, aby Rzeczpospolita Polska zapewniła realne, a nie iluzoryczne rozpatrywanie i egzekwowanie spraw cywilnych.

Uwzględnić jednak należy także orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym wyrażono pogląd o niedopuszczalności skargi na przewlekłość po prawomocnym zakończeniu postępowania przed sądem drugiej instancji (np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 5 sierpnia 2011 r., III SPP 18/11; 10 maja 2006 r., III SPP 19/06, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 179; 26 lipca 2006 r., III SPP 30/06, OSNP 2007

nr 15-16, poz. 240; 19 stycznia 2006 r., III SPP 165/05, OSNP 2006 nr 23 -24, poz. 376; 6 stycznia 2006 r., III SPP 156/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 374). Oceny tej nie zmienia uchwała Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2008 r., III SPZP 1/07, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 205, LEX nr 1101333).

Podsumowując przedstawione wyżej poglądy należy wskazać, że art. 2 ust. 1 ustawy z 17 czerwca 2004 r. zakłada, że strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy nastąpiło naruszenie prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie w tej sprawie trwa dłużej, niż jest to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego. Jak się podnosi użyte w tym przepisie pojęcie „sprawy egzekucyjnej” należy uznać za tożsame z pojęciem takiej sprawy użytym w art. 758 k.p.c. W tym rozumieniu „sprawa egzekucyjna” oznacza materię załatwianą w postępowaniu egzekucyjnym, polegającą przede wszystkim na przymusowym wykonywaniu orzeczeń sądowych oraz innych aktów. W związku z tym w postępowaniu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności pod pojęciem „załatwienia” sprawy rozumie się przygotowanie podstawy egzekucji, czyli tytułu wykonawczego. Oznacza to, że postępowanie klauzulowe objęte jest skargą na przewlekłość w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy (por. P. Feliga, Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego, *Etpc a sądy krajowe – podobieństwa i różnice w poglądach*, PPE 2012, nr 7-9, s. 5 i n., 46-47; M. Krakowiak, Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego, *Przegląd Prawa Egzekucyjnego* 2005 nr 1-6, s. 22-23 oraz powołana tam literatura). W doktrynie uwypukla się także, że skargę o stwierdzenie przewlekłości postępowania można wnieść zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy tylko w toku postępowania głównego, do którego zalicza się sądowe postępowanie egzekucyjne, w tym także postępowanie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności (art. 776-795 k.p.c. – tak M. Krakowiak, *Skarga...*, s. 25).

Jednocześnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego akcentuje się charakter postępowania klauzulowego jako stadium pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem „wykonawczym” (i stanowiącym etap „przygotowawczy” oraz „pomocniczy” do uruchomienia postępowania

egzekucyjnego) (por. uzasadnienia uchwał tego Sądu: z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995 nr 3, poz. 46; z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 11/01, OSNC 2001 nr 10, poz. 149 i z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06, OSNC 2007 nr 6, poz. 90 oraz postanowienie z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, LEX nr 51816). Pogląd ten wyrażono także w piśmiennictwie (por. H. Pietrkowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie egzekucyjne, red. T. Ereciński, Warszawa 2012, teza 1 do art. 781; D. Zawistowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730-1088, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2014, teza 1 do art. 781 oraz P. Telenga [w:] Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2016, teza 1 do art. 781).

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej uwarunkowania, należy uznać, że pojęcia „postępowanie sądowe” i „sprawa” w kontekście art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 Konwencji, obejmują postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności. Argument z systematyki kodeksu postępowania cywilnego nie może mieć nadrzędnego i rozstrzygającego znaczenia dla wykładni ustawy o skardze. W innym wypadku istniałaby luka prawna pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym, a środki ochrony byłyby różnicowane i niedostateczne.

Nie można też uznać, że doszło do zmiany stanu prawnego w zakresie rozstrzyganego istotnego zagadnienia prawnego. Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 2103), która weszła w życie 6 stycznia 2017 r. w art. 6 dokonała nowelizacji ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na przewlekłość, wprowadzając w niej między innymi następującą zmianę: w art. 1 dodała ust. 3 w brzmieniu: „3. Przepisy ustawy stosuje się zgodnie ze standardami wynikającymi z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.). Ustawowo sformułowana dyrektywa „wykładni prokonwencyjnej” wynika z reguł wykładni porządku hierarchicznego aktów normatywnych funkcjonujących w systemie prawa. Obowiązywała także przed wejściem w życie wzmiankowanej

zmiany ustawy o skardze na przewlekłość. Oznacza więc swoiste *superfluum* ustawowe, które nie dokonuje zmiany normatywnej w omawianym zakresie.

Istniejąca jednak rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zwłaszcza ten szeroki nurt orzecznictwa, który wskazuje na niedopuszczalność skargi na przewlekłość – po prawomocnym zakończeniu postępowania – w tym w sprawach o nadanie klauzuli wykonalności oraz wyrażone poglądy doktryny determinują powstanie istotnego zagadnienia prawnego i uzasadniają przedstawienie pytania prawnego składowi siedmiu sędziów na podstawie art. 82 ustawy o Sądzie Najwyższym w brzmieniu:

„Czy w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności dopuszczalna jest skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 781¹ k.p.c. w związku z art. 1 ust. 3 oraz art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy tj Dz.U. z 2018 r., poz. 75)?”.

Z tych powodów postanowiono jak w sentencji.